
Pázmány Law Working Papers

2015/11

Ádány Tamás Vince

**MIKRONEMZETI TÖREKVÉSEK A
NEMZETKÖZI JOGI ÁLLAMFOGALOM
TÜKRÉBEN**

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Pázmány Péter Catholic University Budapest
<http://www.plwp.jak.ppke.hu/>

Mikronemzeti törekvések a nemzetközi jogi államfogalom tükrében

„Ebben az intézményben mindenki nyugodtan élhetett rögeszméje szerint, ha ezt csendben tette, és a többi beteget nem bántotta.”¹

Néhány kilométernyire a magyar határtól Horvátország és Szerbia között a két ország közötti határ megállapításra vonatkozó elvek határozatlansága, illetve a Duna medrének változása egy látszólagos „senki földjét” hozott létre a környékbeliek által Sziga néven ismert területen, ahol e sorok írásának idején egy cseh állampolgár kezdeményezésére néhány lelkes magánszemély Liberland néven új állam létrehozására törekszik.² Ez a kísérlet a magyar közvélemény figyelmét is a nemzetközi jognak egyes, a nagyközönség előtt ritkán tárgyalt kérdéseire irányította.

A Vít Jedlička úr által létrehozni kívánt állam nem példa nélküli törekvés: a jelenséget, amikor néhány fő – jellemzően egy család vagy baráti kör – egy vitatható jogállású területen saját szuverenitását deklarálja, törekvése szerint új államot hozva ezzel létre, mikronemzetként szokták leírni különböző népszerűsítő fórumokon. A jelenség leírására használt modern fogalom megalkotójaként többen (ha nem is tévesen, de legalábbis erősen túlozva)³ egy bizonyos Robert Ben Medisont jelölnék meg, aki (a közvélekedés szerint egyébként Milwaukee-ban található) hálószobáját tekintette önálló államnak 1979-től. A francia irodalomban felbukkanó kifejezés – *états privés* (~magánállamok)⁴ – sok szempontból kifejező, leginkább a fogalomban rejlő alapvető jogi oximoron kihangsúlyozása miatt válik

---

1 Rejtő Jenő: Egy bolond száz bajt csinál

2 <http://www.bbc.com/news/blogs-news-from-elsewhere-32332473> (2015. április 15.)

3 A mikronemzet vagy a mikroállam kifejezést az egészen kis méretű vagy lakosságszámú országokra már korábban, a hatvanas-hetvenes évektől is használták, jellemzően az egy-két tengeri szigetre kiterjedő államok vonatkozásában. Az ENSZ Főtitkárnak a szervezet működéséről szóló, 22. ülészenyűjtött jelentése (A/6701/Add. 1) nyomán például az Egyesült Államok ENSZ nagykövete szorgalmazta a Biztonsági Tanácsban az ENSZ tagság feltételrendszerének felülvizsgálatát az mikorállamok jelentette kihívás miatt. L. U.S. Asks Security Council Study of Criteria for U.N. Membership (Letter From Arthur J. Goldberg, U.S. Representative to the United Nations) in: U.S./U.N. press release 236 dated December 13 DECEMBER 13, 1967
A jelentéssel gyakorlatilag egy időben bukkant fel a fogalom a jogirodalomban is, l. pl.: SOVEREIGN EQUALITY AMONG STATES: THE HISTORY OF AN IDEA. By ROBERT A. KLEIN. Toronto: University of Toronto Press, 1974, említve: 53 Foreign Aff. 378 o. (1974-1975) Recent Books on International Relations; Micro-States and the United Nations in: Italian Yearbook of International Law, Vol. 2, pp. 80-101 Adam, Roberto Italian Y.B. Int'l L. 80 (1976); 36 Int'l Conciliation 38 (1965-1967)

Self-Determination in the Western Indian Ocean; Allen, Philip M.; 22 Rutgers L. Rev. 28 (1967-1968)
Contents of Davy Jones's Locker - A Proposed Regime for the Seabed and Subsoil, The; Goldie, L. F. E.

4 Frédéric Lasserre: Les hommes qui voulaient être rois II. Sociologie des États privés,

található. Kevésbé barátságos, a büntetőeljárásokban felbukkanó „fabricated nations” (~mesterséges nemzetek) kifejezés vagy a kibernetikus kétértelmű jelzője.⁵

A nyilvánvalóan ironizáló törekvések mellett (amelyek legjobb példája egy bevallottan turistacsalogatónak szánt új zélandi vicccország, ahol egyszer egy kecskét választották államfőnek)⁶ néhányan a közelmúltban vélhetően komolyan gondolták az önálló állam alapítását.

Az önjelölt szuverenitást megcélzó személyek a szépirodalmi példák alapján nem a XX. században bukkantak fel, hanem már a gyarmati idők kalandorai között is akadtak előfutáraik: Rudyard Kipling híres, több valós elemet feldolgozó novellája, az „Aki király akart lenni”⁷ talán a legismertebb ilyen részben fikciós mű. Kipling címválasztása a mai napig aktuális üzenettel rendelkezik: nemcsak azért, mert az angolban az uralkodó egyik lehetséges megjelölése a „szuverén”, hanem azért is, mert a legtöbb mikronemzet előbb-utóbb igyekszik a monarchia látszatát kelteni. A szépirodalmi relevanciákon túl a jelenség ironikus és komolyan szánt változatainak egyaránt akadnak valós történelmi példái is: például az 1870-es Ploiești Köztársaság két napja, amit egyes résztvevői a román királyság elleni lázadásnak vélték, mások (amikor a román királyság csapatai letartóztatták őket) azt állították, úgy tudták, hogy csak vicc az egész.⁸

A történelmi előfutárnak tekinthető példák mellett a dekolonizáció folyamatának vadhajtsaiként a hasonló törekvések száma az 1960-70-es években „ugrott meg”: ekkoriban fedezte fel önállóságát például Sealand, Seborga vagy Hutt River. Az internetes kultúra terjedése további ismertséget hozott az önjelölt mikronemzetek számára: általában véve nőtt állampolgáraik száma, gyakran pusztán virtuális állampolgárságukat sokkal többen kérik, mint korábban. Ez a népszerűség-növekedés egyúttal az államiságuk látszatával történő potenciális visszaélések számát is megnövelte. Ami korábban leginkább ártatlan játék volt a nemzetközi jog határmezsgyéjén, az mára olykor komoly gazdasági érdekeket érintő kérdéseket is felvetett: a sealand-i szerveken tárolható jogsértő online tartalmak⁹ vagy az Enenkió Királyság által kibocsátott értékpapírok¹⁰ kérdése kapta ezek közül a legtöbb nemzetközi figyelmet.

---

5 38 Am. Crim. L. Rev. 422 (2001) You've Got Jail: Current Trends in Civil and Criminal Enforcement of Internet Securities Fraud; Walker, Richard H.; Levine, David M. , 422. o., Ruth Wedgwood, “Cyber-Nations,” Kentucky Law Journal 88 (2000 1999): 957. o.

6 Whangamomona Republic, Billy Gumboot, a kecske győzelmét rosszakarói szerint annak köszönhetette, hogy megette a többi jelölt szavazóceduláit. Őt egyébként egy pudli követte. Jellemző, hogy a köztársaságról hozzáférhető források inkább útikönyvek és bulvárlapok cikkei. Vö.: <http://www.stuff.co.nz/taranaki-daily-news/news/8215763/Anything-goes-in-remote-republic>;

7 “The country isn't half worked out because they that governs it won't let you touch it. They spend all their blessed time in governing it, and you can't lift a spade, nor chip a rock, nor look for oil, nor anything like that without all the Government saying — ‘Leave it alone and let us govern.’ Therefore, such as it is, we will let it alone, and go away to some other place where a man isn't crowded and can come to his own. We are not little men, and there is nothing that we are afraid of except Drink, and we have signed a Contract on that. Therefore, we are going away to be Kings.”

8 <http://www.ploiesti.ro/Ploiesti20vechi/republica.php>

9 L. pl.: 88 Iowa L. Rev. 1165 (2002-2003) Cyberspace Jurisdiction and the Implications of Sealand; Arenas, Frank B. vagy 28 Hastings Int'l & Comp. L. Rev. 247 (2004-2005) Sealand Ho - Music Pirates, Data Havens, and the Future of International Copyright Law; Fayle, Kevin,

10 38 Am. Crim. L. Rev. 422 (2001)

You've Got Jail: Current Trends in Civil and Criminal Enforcement of Internet Securities Fraud; Walker, Richard H.; Levine, David M. 422. o.

E növekvő népszerűség ellenére a nemzetközi intézményrendszer és leginkább az államok közössége a mikronemzeti státuszra vágyó (pszeudo-) entitásokra általában jól megfontolt ignoranciával szokott reagálni.¹¹ Mivel az államiság tartós látszatát fenntartani ezeknek a mikronemzeteknek nagyon nehéz, általában érdemi reakció nélkül is elhalnak az ilyen törekvések. Ritkán érik el a szervezethez és a nyilvános létezésnek azt a fokát, hogy a nemzetközi jogilag értékelhető reakciót váltsanak ki. Erre képesnek bizonyult többek között a már említett Sealand, Hutt River vagy EnenKio; mindazonáltal megjegyzendő, hogy ez a bizonyos „értékelhető jogi reakció” általában valamilyen visszaélés megakadályozására irányult egy ténylegesen létező állam hatóságai részéről, rosszabb esetben az államalapító elleni büntetőeljárás formájában ölt testet. Ilyenkor nem az államalapítás valósít meg bűncselekményt, hanem viszonylag gyakran a fiktív államban betöltött vezető szerep alapján igyekszik a terhelt eljárási immunitáshoz jutni;¹² ez az eljárás alóli mentesség ugyanis a ténylegesen létező államiság egyenes következménye lenne.¹³

*

Egy területszerzéssel kapcsolatos, római jogi dologosztályozásokra visszamutatató elméletből származó fogalom – a *terra nullius* fogalma és az ilyen területek bárki által történő megszerzhetősége – tetszetős alapot kínálhat mindazon természetes személyeknek, akik szeretnék saját államukat létrehozni. A történelem korábbi szakaszaiban az „államok keletkezésének eredeti módja az volt, hogy állami szervezet létesült olyan területeken, amelyeken addig állami szervezet nem létezett (*res nullius*).”¹⁴ Azonban e lehetőség gyakorlati alkalmazását többek között az imént idézett Bokorné Szegő Hanna is kizártnak tartotta, már a múlt század hatvanas éveiben. Az elmélet alkalmazhatósága ezért ma már tartalmilag is csalóka: a „bárki” esetünkben értelemszerűen bármely jogalany” jelentéssel bír: hiszen jogosultságot szerezni csak jogalany képes. A kérdés tehát elsősorban nem területszerzési, hanem jogalanyisági aspektusból vizsgálendő; a jogalanyiság, a jogképeség – a jogok és kötelezettségek szerzésének, bírásának és gyakorlásának képessége – pedig a nemzetközi közjogban csak korlátozott mértékben igaz a magánszemélyekre.

Az irodalom máig egységes a tekintetben, hogy az állam jogalanyiságát elsődlegesnek tekintik a nemzetközi jogban: az állam a nemzetközi jogalanyiság mércéje és elsődleges alanya.¹⁵ A XX. század

---

11 L. pl. James Grimmelmann, “Sealand, Havenco, and the Rule of Law,” *University of Illinois Law Review* 2012 (2012) 424. o.

12 Egyes szerzők ugyan a nemzeti jogalkotás sikeres kiterjesztéseként tárgyalják az ilyen entitások ellen lefolytatott eljárásokat. L. pl. 65 *Syracuse L. Rev.* 1 (2014-2015) *Trotting out the White Horse: How the S.E.C. can Handle Bitcoin's Threat to American Investors*; Colesanti, J. Scott 42-43. o. és 272. jegyzete

13 William R. Slomanson: *Fundamental Perspectives on International Law*, Thomsons, 5th edition, 2006, 66. o.

14 Bokorné Szegő Hanna: *Az új államok és a nemzetközi jog*, 13. o.

15 Brownlie, *International Law at the Fiftieth Anniversary of the United Nations*, *Recueil des cours*, Vol. 255 (1995), 52. o

első felében az állam még kizárólagos nemzetközi jogi jogalanynak számított.¹⁶ Az egyén szerepe jelentősen kibővült az elmúlt száz év nemzetközi jogában, és így a nemzetközi jog ma már valóban szélesebb körre nézve állapít meg bizonyos jogokat és kötelezettségeket, de az aktív, tényleges nemzetközi szerepvállalás lehetősége még nem illet meg mindenkit: az államok továbbra is a nemzetközi rendszer jogalkotói és kapuőrei.¹⁷ Következésképpen, az állami fennhatóság alatt álló magánszemélyek nem rendelkeznek korlátlan nemzetközi jogalanyisággal, ezért nem hajthatnak végre állami cselekményeket a nemzetek közösségében.¹⁸

A potenciális uratlan területet a fent említett elmélet szerint – ha az valóban alkalmazhatónak bizonyul – tehát bármely állam megszerezheti, de ez még nem válaszolja meg azt a csak látszólag könnyű kérdést, hogy mit jelent az állam fogalma a mai nemzetközi jogban, vagy hogy ennek értelmében egy ilyen terület megszerzésével létrejöhet-e egy új állam.

1.) Az állam fogalma és elismerése

Az állam fogalmának meghatározására tett egyetemes jogalkotási törekvések rendre kudarcot vallottak, az állam általános jelleggel történő meghatározását a Nemzetközi Jogi Bizottság többségi álláspontja egyértelműen visszautasította működése kezdetén.¹⁹ A szerződések jogáról szóló 1969. évi bécsi egyezményhez készült ugyan egy korai tervezetben egy általános állam fogalom, ez azonban végül nem került be a szövegbe.²⁰ Az államiságot az ENSZ tagság egyfajta természetes feltételeként említi az ENSZ Alapokmány 4. cikke – az ottani eltérő feltételrendszer azonban más eredményre vezethet, mint a nemzetközi jogi tankönyvekben elfogadott magyarázat.²¹

Univerzálisan elfogadott, kötelező erővel bíró államfogalom hiányában az angol nyelvű nemzetközi jogirodalomban az (egyébként csak regionális, de az Amerikai Egyesült Államokat is magában foglaló hatállyal bíró) 1933-as Montevideói egyezmény által használt fogalom a legelterjedtebb.²² Ez az államfogalom tartalmilag nagymértékben egyezik azzal, amelyik a hazai jogászoknak Georg Jellinek általános államtanából lehet inkább ismerős. Figyelemreméltó, hogy az angol jogirodalom már korábban is gyakorlatilag azonos elvek mentén írta az állam fogalmát.²³ Lassa Oppenheim 1912-ben teljes értékű államnak tekintette az egy adott országban (területen) megtelepedett, szuverén kormányzat hatalma alatt álló lakosságot.²⁴ Pearce Higgins, a Hall's International Law szerkesztője az 1924-es kiadásban még hangsúlyosabban a lakosságot tette központi elemmé: az államnak nevezett

---

16 „Sovereign States exclusively are International Persons—*i.e.* subjects of International Law” Oppenheim, 1912, 63. § 107. o.

17 James Crawford: *Creation of States in International Law*, OUP, 2007, 29. o.

18 William R. Slomanson: *Fundamental Perspectives...* 66. o.

19 „No useful purpose would be served by an effort to define the term state” I. ILC Report, 1949, 9.

20 Crawford, *op.cit.* 39. o.

21 UNSC on the Condition of Statehood ,

22 Magyarázatát I. Thomas D. Grant: *The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution*, 6-7. o.

23 Leszámítva az elismerés szerepével kapcsolatos akadémiai vitát, l. alább.

24 Vö. INTERNATIONAL LAW A TREATISE VOL. I. PEACE SECOND EDITION BY L. OPPENHEIM, LONGMANS, GREEN AND CO. 1912 64. §, 108. o. (http://www.gutenberg.org/files/41046/41046-h/41046-h.htm#Page_108)

közösség szerinte egy adott politikai cél köré rendeződő, meghatározott területen élő, állandó, külső kontrolltól független lakosság.²⁵

A Montevideói egyezmény utáni publikációkban az egyezmény első cikkében felsorolt elemeket recitálja a legtöbb szerző: állandó lakosság, meghatározott terület, kormányzat és a nemzetközi kapcsolatokban való részvétel képessége. Ian Brownlie magyarázatában a területnek stabilnak kell lennie, a lakosság pedig szerinte axiomatikus eleme az állam fogalmának, még akkor is, ha mégoly kis létszámú népességet jelent. Brownlie negyedik elemként a függetlenséget emeli ki, amelyet egyúttal a legfontosabb elemnek tekint;²⁶ ez nála tulajdonképpen a külkapcsolatok független intézését jelenti. James Crawford 2006-os monográfiája is erre a fogalomra épít – a fogalom bizonytalanságait mindvégig szem előtt tartva – állandó népességgel, meghatározott területtel és tényleges kormányzattal írja le az államot.²⁷

A második világháború előtti magyar szerzők szintén e három kellék meglétét vizsgálták. Az első magyar nyelvű nemzetközi jogi tankönyv szerint „[a]z állam emberek, illetőleg egy nemzet állandó egyesülése közös akarat, főhatalom alatt, a megengedett emberi életcéloknak, bizonyos szabályok szerint, előmozdítása és megvalósítása végett”²⁸ A későbbi folyamatok fényében különösen érdekes, hogy a korabeli európai példákra tekintettel Apáthy István megállapította, hogy az adott „ország területi nagysága és lakosainak száma, az állam fogalmára nézve egészen irrelevans.”²⁹ Csarada Jánosnak az önrendelkezési jog és az őslakos népek jogainak alapjait is előrevetítő államfogalma szintén a klasszikus nép, terület, lakosság triászra épül.³⁰ A két háború között Irk Albert meghatározásában államról akkor beszélhetünk, amikor „az emberek bizonyos csoportja állandó területen önálló és független főhatalom alatt magasabb személyi létre egyesült.”³¹

Az állam tételes jogi fogalmának hiányából Buza László egészen messzemenő következtetést vont le 1935-ben: „Az állam fogalma nem nemzetközi jogi fogalom. Keletkezése nem nemzetközi jogi aktus, melynek szabályait a nemzeti jog állapítaná meg, hanem politikai folyamat. Politikai erők hatásaként jelentkezik s nincsenek jogszabályai. Az államokat nem a nemzetközi jog hozza létre, a nemzetközi jog csak a már létező államok közötti érintkezést szabályozza.”³²

Az állam és vele szoros összefüggésben a szuverenitás fentiekben vázolt bizonytalan fogalmi ráadásul korszakonként változtak is, mind az egyes elemek, mind azok egymáshoz mért súlya tekintetében.³³ Az egyik ilyen szembeeső változás az elismerés hatásának alakulása az államiság kérdésére.

---

25 Hall's International Law, 17. o.

26 Bár nem ismeretlen jelenség létező államok alárendelt szerepe, l. pl. a közép-európai országok helyzetét a kommunista tömbben, Brownlie: International Law..., 53. o.

27 Crawford, Creation, 33. o.

28 Apáthy István: Tételes európai nemzetközi jog, Budapest, 1888. 56. o.

29 Apáthy István: Tételes európai nemzetközi jog, Budapest, 1888. 57. o.

30 Csarada János: Nemzetközi jog, 1901. 100. o.

31 Irk Albert: Az új nemzetközi jog (A béke joga), Budapest, 1922. 48. o.

32 Buza László: A nemzetközi jog tankönyve, 1935. Budapest,

33 Jennings, 27. o., Schermers, 185. o.

A klasszikus nemzetközi jogi pozitivizmus számára az elismerés az állam létrejöttének egyik szükséges fogalmi kelléke volt, konstitutív hatállyal bírt. Lassa Oppenheim elemzésének 1912-es kiadása szerint az állam léte nem jelent egyúttal nemzetközi jogalanyiságot – ez utóbbit egyedül és kizárólag a már létező államok általi elismerés hozhatja létre.³⁴ E ponton elegendő még Hans Kelsen vonatkozó műveit idézni a konstitutív iskola példajaként, aki az elismerés fogalmával kapcsolatos ellentmondásokat egy kettős jelentésre vezette vissza. Szerinte az elismerés egyrészt jogi, másrészt politikai aktus. A jogi értelemben vett elismerés szerint az ily módon elismert közösség államnak minősül, míg a politikai elismerés arra utal, hogy az elismerő az elismerttel hajlandó politikai kapcsolatokat felvenni.³⁵ A politikai elismerés a kelseni rendszerben nem bírt jelentőséggel, hiszen nem keletkeztetett normatív kötelezettséget,³⁶ természeténél fogva csak deklaratív lehet.³⁷ A jogi elismerés azonban konstitutív erejét Kelsen a jogi tények fogalmából vezette le: egyetlen tény sem válhat ki joghatást önmagában, csak egy megfelelő hatáskörrel rendelkező jogalany megfelelő eljárása nyomán. Ez hatáskörrel rendelkező jogalany a Kelsen által 1941-ben ismert nemzetközi jogrendben nem is lehetett más, mint az akkori hozzávetőlegesen ötven, a hidegháborús és azutáni viszonyokhoz képest viszonylag egységes „családot” alkotó állam.³⁸

A kelseni elmélet mai alkalmazhatósága megkérdőjelezhető, egyrészt mert az államok számának és megosztottságának növekedésével egyre gyakrabban találkozunk olyan helyzetekkel, amelyekben egyes államok elismernek egy új államot, mások nem.³⁹ Másrészt a normativizmus sokszor kudarcot vall a nemzetközi jog mögötti erős politikai befolyásoltság miatt. Végül a normativista rendszerben az elismerésnek Kelsen szerint kölcsönösnek kellene lennie,⁴⁰ ami formális és kifejezett értelemben nem nevezhető gyakori jelenségnek, hatásait illetően pedig különösen érdekes helyzetekre vezetne, ha az elismert új állam nem ismerné el az őt elismerő régi államot.

Talán a fenti aggályok is hozzájárultak ahhoz, hogy a konstitutív elmélet még jogirodalmi szinten sem szerzett soha kizárólagos támogatottságot: igaz, erre az ellentétes tartalmú iskola tagjai, a deklaratív hatály hirdetői sem voltak képesek. A deklaratív teória szerint az állam létezése egyszerű ténykérdés, amelynek megállapítása (elismerése) egyfajta kötelező automatizmus a többi állam részéről.⁴¹ A deklaratív teóriának jelentős alátámasztást adott a Montevideói egyezmény, amely az elismerést nem emelte be a konstitutív jelleggel az állam fogalmi elemei közzé. Ezért a világháború utáni dekolonizációs hullám idejére a deklaratív iskola előretörése volt megfigyelhető,⁴² de már ekkor kezdtek terjedni a sokkal pragmatikusabb összesítő nézetek is, amelyek a mai gyakorlatot a leghelyesebben mutatják

---

34 Oppenheim, 1912. 116. o.

35 Kelsen: Principles of International Law, 268. o.

36 Kelsen: Recognition in International Law: Theoretical Observations, AJIL 1950, 605. o.

37 uo. 606. o.

38 uo.

39 Kelsen: Principles of International Law, 271. o.

40 Kelsen: Recognition in International Law: Theoretical Observations, AJIL 1950, 605. o. 609. o.

41 Grant: Recognition of States, 4. o.

42 Alan James Sovereign Statehood, 1986, Hermann Mosler Subjects of international law, in encyclopedia of international law Rudolf Bernhardt, 1984) Jochen Abraham Frowein (recognition in encyclopedia of international law) James L. Briery, Humphrey Waldock, John Dugard: Recognition and the United Nations ? marxizmus, tunkin?

be.⁴³ A kortárs nemzetközi jogi oktatásban használatos tankönyvi irodalom már egyértelműen ezt a gyakorlatot írja le.

Figyelemre méltó, hogy az államot keletkeztető tények megítélésében a két iskola hívei között eltérés gyakorlatilag nem mutatható ki az általam itt vizsgált időszakban, a dinasztikus Európa alkonyától kezdve, vagyis a XX. század első éveitől kezdve napjainkig. A vita az elismerés jogi aktusának természetét és joghatásait illetően állt fenn, de a vita meghaladottá vált, mivel az ezredforduló idejére mindkét elmélet önálló alkalmazhatósága vállalhatatlanul abszurd helyzeteket eredményezne: az állam elismerése előfeltételként jelentkezik például az állampolgárság elismerésével kapcsolatban is.⁴⁴

Röviden összegezve a fenti vizsgálat eredményeit e ponton az alábbi minőségi követelmények támaszthatók egy entitással szemben, amennyiben állami funkciók betöltésére és nemzetközi jogi jogosítványok gyakorlására tart igényt:

Szükséges az állam fogalmi elemeivel – különösen a terület és a lakosság vonatkozásában bizonyos fokú állandóság, helyesebben tartósság. A területi szuverenitás átmeneti elvesztése idegen megszállás miatt történelmileg létező államok esetében nem feltétlenül érinti a nemzetközi jogalanyiságot, egyes esetekben akár a terület tartós elvesztése sem szüntette meg a szuverenitást (l. pl. Szenszék, Szuverén Máltai Lovagrend). Az egyszer megszerzett, és történelmi távlatokban gyakorolt államiság tehát nehezen vész el, és az állami főhatalom megszűnése nem is vélelmezhető.⁴⁵

Ez a tartósság vagy állandóság a lakosságra vonatkoztatva életvitelszerű tartózkodást kell, hogy jelentsen. Ez az általános nemzetközi jogi gyakorlat alapján közelíthető jelentéssel határozható meg, kiindulva az állampolgárság ténylegességének követelményeivel, ahogy azt a Nemzetközi Bíróság a Nottebohm és a Djallo ügyekben vizsgálta. A mikronemzetekre vetítve e logikát talán nem túlzás elvárni, hogy egy úgynevezett államban a lakosság legalább egy részének a jövedelme az adott ország területéről származzon, máshogy fogalmazva a területnek képesnek kell lennie lakossága eltartására.

A szuverenitással, a kormányzat képességével kapcsolatban leggyakrabban felmerülő igény annak ténylegessége. Ezt a ténylegességet több nézőpontból is vizsgálhatjuk, de a ténylegesség vizsgálata előtt érdemes egyes mikronemzetek kialakulását kissé részletesebben is szemügyre vehetjük.

2.) Sealandi Hercegség

A talán legsikeresebb mikronemzet, Sealand története a II. világháború angliai csatájáig nyúlik vissza. A Harwich-i kikötő és tágabb értelemben a Temze-torkolat német légitámadások elleni védelmére a

---

43 Crawford, Chen: recognition, Hersch Lauterpacht: recognition, van der Vyver: Statehood in international law (Emory international law review, 1991)

44 Ganczer Mónika: Állampolgárság és államutódlás, Dialóg Campus, 2013. 64. o.

45 Brownlie, International Law 55.

brit haderő az essex-i partoktól néhány mérföldnyire keletre egy légvédelmi erődrendszert épített ki a tengeren. A rendszerhez tartozó összesen hét létesítmény mindegyikének kialakítása egyenként is 360°-os védelmet biztosított,⁴⁶ két tengerfenékre süllyesztett betonoszlopra telepített kisebb platformról.

A légvédelmi létesítményekre a háború után már nem volt szükség, de a brit haditengerészet ezeket nem bontotta le, inkább a természet erőire bízta e feladat elvégzését. A négy haditengerészet által üzemeltetett létesítmény közül a hatvanas évekre már csak kettő maradt elérhető, és ezek közül csak a Fort Roughs nevű állt az akkori nemzetközi jog szerint nemzetközi vizeken, 1956 óta állandó személyzet nélkül.

Fort Roughs elhelyezkedése a nemzetközi vizeken, ugyanakkor a brit partokhoz való viszonylagos közelsége, a létesítmény állandó jellege több szempontból is ideálisnak volt nevezhető a hatvanas évek brit kalózádiósai számára. Az 1960-as évek első felében a BBC a megugró kereslet ellenére sem foglalkozott könnyűzenei programokkal – ugyanakkor a közszolgálati adó monopolhelyzetére tekintettel ezeket az igényeket elsősorban kalózádiók szolgálták ki. Szigetországról lévén szó, a kalózádiók egy részét hajókról üzemeltették. Sealand későbbi alapítója, a brit hadsereg egykori legfiatalabb őrnagyi rangban szolgáló tagja, az észak-afrikai és az olasz hadszíntér veteránja,⁴⁷ majd a háború után halászati és egyéb cégeivel szerzett komoly vagyont szerző „Paddy” Roy Bates 1965-től szintén egy ilyen kalózádiót üzemeltetett Radio Essex néven. Ez az adó kezdetben a későbbi Sealand-hoz hasonló, de brit parti vizeken lévő Knock John toronyról sugárzott; a brit hatóságok így eljárást tudtak indítani. Az ebben születő elmarasztaló határozat szerint a Radio Essex adása még Magyarországon is interferenciát okozott.⁴⁸ Ezt követően a ma már interneten sugárzó Radio Caroline két munkatársát kidobva foglalták el a Roughs tornyot, és Molotov koktél hajigálásba torkoló kisebb-nagyobb torzsalkodások után végül 1967 őszére Bates családjával és néhány alkalmazottjával együtt vette birtokba a létesítményt.⁴⁹

A szó szerinti offshore rádiók üzemeltetése már korábban nemzetközi jogi válaszlépéseket is eredményezett. 1965-ben fogadta el az Európa Tanács 53. számú egyezményét, amely 1967-ben lépett hatályba.⁵⁰ Nagy Britannia az egyezményt 1967. novemberében ratifikálta, de már korábban, augusztusban érdemi szabályait átvette a Tengeri rádiósugárzással kapcsolatos bűncselekményekről szóló törvényben (1967 Marine Broadcasting Offences Act). E törvény értelmében büntetendő lett a kalózádiók brit területről történő ellátása és hirdetése. (A jogszabályt 2006-ban modernizálták, de lényegében mai napig hatályos.)

A fenti említett büntetőjogi szigor mellett a kalózádiók másik nemezise a BBC 1967. szeptemberi reformja volt, amelynek lényeges újításként egy sikeres kalózádió struktúráját gyakorlatilag átvéve

---

46 Három a hadsereggé, négy a tengerészeté volt.

47 Grimmelmann, 414. o.

48 Interference to Broadcast Reception (Dec. 22, 1966) (UK-NA: HO 255/1243), See Radio Station in Thames Estuary on Air After Owner Is Fined £100, TIMES (Eng.), Dec. 1, 1966, at 11. idézi: Grimmelmann, 416. 49. jegyzet

49 Ellentmondásos források szerint érintett volt a Radio Caroline alapító író Ronan O'Rahilly. Vö. Andrew H. E. Lyon, "Principality of Sealand, and Its Case for Sovereign Recognition, The," Emory International Law Review 29 (2015 2014): 637. vs. Grimmelmann op.cit.

50 Részleteket I. (2015. június 10-i állapot szerint)

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=053&CM=8&DF=15/08/2015&CL=ENG>

nagy mennyiségben kezdett sugározni népszerű könnyűzenét. A két párhuzamos intézkedés rövid idő alatt (a már említett Radio Caroline kivételével) valamennyi nagyobb kalózádiót megsemmisítette. Roy Bates is új üzleti lehetőségek után kezdett kutakodni – nem sokkal később kikiáltva a Sealandi Nagyhercegséget. Ehhez a fokozódó hatósági nyomás is hozzájárulhatott, hiszen a Brit Kormány természetesen igyekezett a Fort Roughs körül kialakult helyzetet egyéb úton is kezelni. A Bates család kiváló PR tevékenysége mellett a tervek Achilles-sarkát azonban továbbra is a torony parti tengeren és ezzel joghatóságon túli helyzete jelentette.

Felmerült, hogy a Bates családot némi anyagi jóvátétel felkínálása mellett távozásra szólítják fel, a brit hadsereg pedig újra birtokba venné az erődöt. Bates azonban a felajánlott összeg közel hússzorosát követelte, 90 000 fontot. Az egyszerű hatósági vegzálásokat a Bates család sajtóközleményei okozta felháborodás miatt kellett abbahagyni. (Hajójukat egy kikötés alkalmával a hatóság nem találta tengerbiztosnak, ezért kifutását megtiltották. Új hajó bérlés helyett Mrs. Joan Bates azt nyilatkozta, hogy gyermekei így a mesterséges szigeten magukra maradtak.)

Ennél jobban dokumentált eset volt az, amikor Roy Bates és fia, Michael 1968-ban pisztolylövéseket adott le a platform felé közelítő brit kormányzati hajókra,⁵¹ ami miatt természetesen eljárás indult ellenük, de az eljáró bíró joghatóságának hiányára hivatkozva az eljárást megszüntette – mivel az incidens az akkori szabályok alapján egyértelműen nemzetközi vizeken, a brit parti tengeren túl történt. Ez nyilvánvaló csalódást okozott a Brit Kormány számára, ahol az alábbi pragmatikus megközelítést fogadták el:

„Mr. Bates további jelenléte a tornyon nem kívánatos, a lövöldözés és a további erőszakos cselekmények lehetősége miatt, valamint a jövőbeni, most még előre nem látható egyéb jogsértő magatartások miatt. Mindazonáltal mostanáig tudomásunk szerint igazi kárt nem okozott, és a Védelmi Minisztériumnak sincs igazán szüksége a toronyra. Nem merült fel tehát olyan sürgető ok, amely miatt Mr. Bates kilakoltatható lenne, olyan legalábbis biztosan nem, amely erőszak alkalmazását vagy különleges jogalkotást tenne indokolttá.”⁵²

Mindazonáltal mind a jogalkotási, mind a műveleti tervek készen álltak a torony visszafoglalására, ezeket azonban nem alkalmazták a mai napig.

Újabb kalandos fejezetnek tűnhet a „sealandi polgárháború” időszaka. A sealandi állampolgárok köre a hetvenes években tovább bővült, a Bates családon kívül belga, francia és német állampolgárok is Sealand polgárai lettek, sőt egyesek közülük tisztségeket is betöltöttek.⁵³ Egyikőjük, Alexander Achenbach (megszólítása alapján professzor, de ennek bizonyítása némi nehézségekbe ütközik) német állampolgárságának megszüntetését kérte az Aacheni Közigazgatási bíróságtól, keresetét azonban – Sealand állami létezését cáfolva, elutasították. Erre az időszakra tehető, amikor német állampolgárok

---

51 Az első incidens még 1967. decemberében történt, ez azonban még az ügyészségi szakban elakadt. A második, 1968. májusi incidensben érintett hajó a Trinity House-hoz, a brit világítótornyokért felelős hatósághoz tartozott.

52 Minutes of Meeting Re: Roughs Tower (Nov. 5, 1968) (UK-NA: CAB 1301355), idézi: Grimelmann, 423.

53 Amikor az ügy német közigazgatási bíróság elé került 1978-ban, a „lakosság” száma 106 fő volt. L. In Re Duchy of Sealand, *DVBI*. 1978, p. 510

egy csoportja 1978-ban a Bates szülőket a toronyról elcsalva távollétükben puccsot hajtott végre. Valójában minden bizonnyal egy legalább a Bates család által szervezett korai médiahecker volt pusztán szó, amely Sealand fedélzetén felségárulási perbe és egy ebből fakadó – relatíve alacsony rangú – német diplomáciai látogatásba torkollott,⁵⁴ amelyet azóta is Sealand elismerésének bizonyítékaként hangoztatnak egyesek, holott legfeljebb *ad hoc* elismerésnek tekinthető.

A Sealand körüli események további hosszas részletezése nélkül is megállapítható, hogy a némileg túlzásba vitt egyéni kurázi érvényesítése mellett általában gyanús, fél-legális ügyletek fedezésére igyekeztek többen használni. Ilyen lett volna például az a német állampolgárok felől érkező javaslat, hogy Sealand-et adóparadicsomként használják. Német vállalkozásaikat virtuálisan Sealand-re telepítve kihasználhatták volna a német-brit kettős adóztatási egyezményben rejlő lehetőséget, hiszen ez alapján az Egyesült Királyságban kellett volna adózniuk – mivel Sealand németországi elismerése korábban már megghiúsult, az Egyesült Királyság azonban Sealandról nem hajtott be adót. Megoldást az jelentett, hogy a német adóhatóság szerint Sealand területen kívülisége miatt a német adószabályok vonatkoztak a német állampolgárok onnan származó jövedelmére.⁵⁵ Minden fenti hatósági aktus ellenére a Sealand Nagyhercegség a mai napig hirdeti fennállását.

3) Liberland problémái

A sealand-i példa alapján erős fenntartásokkal kezelendő a hasonló önjelölt jogrendszerek kialakítására irányuló törekvés, így Vit Jedlicka úr Liberland-je is. Egyrészt a Sziga csak látszólag senki földje. Bár Szerbia kifejezetten lemondott területi igényéről, Horvátország részéről ilyen nyilatkozat nem történt.⁵⁶ A vonatkozó nemzetközi szokásjog ilyen esetben egyértelmű: az állami szuverenitás gyakorlásáról történő lemondás nem vélelmezhető.⁵⁷ A Szigáról érkező sajtóhírek alapján az oda betérő, letelepedni szándékozó személyeket horvát rendőrök veszik őrizetbe⁵⁸ – ez pedig a horvát szuverenitás gyakorlásának egyértelmű jele. A Sziga ráadásul ideiglenesen rendszerint teljes egészébe víz alá kerülő terület – mint ilyen, erősen kétséges, hogy emberi élet fenntartására alkalmas államterületnek nevezhető-e. A lelkes állampolgárok közössége önmagában tehát – tényleges szuverenitás, megfelelő jogcím és megfelelő államterület nélkül – nem keletkeztethet nemzetközi jogi

é
r
t
e
l
e
m
b
e

⁵⁴ Grimmelmann: op. cit., 426-427. o.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ <http://www.praguepost.com/world-news/47706-croatian-police-question-czech-man-heading-liberland> 2015. május 10.

⁵⁷ Vö. Lotus ügy elemzése Ian Brownlie-nál, l. fent, 44. jegyzet

⁵⁸ L. http://liberland.blog.hu/2015/06/23/ulrik_bortonbe_kerult és

http://liberland.blog.hu/2015/06/26/kinyilt_a_borton_ulrik_szabad,

http://liberland.blog.hu/2015/06/20/letartoztattak_egy_ep_kepviselot 2015. június 26.

o
t